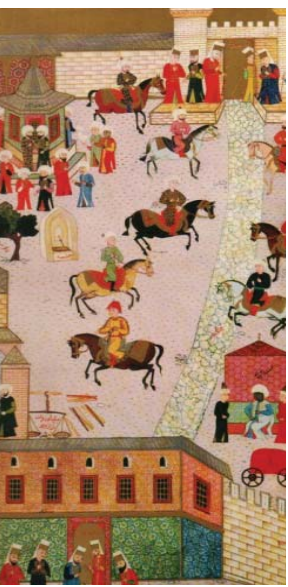

**ULUSLARARASI
SÖZ, SANAT, SAĞLIK
SEMPOZYUMU**
21-23 Ekim 2015 / Edirne
BİLDİRİLER

Editörler
Yüksel TOPALOĞLU
Barış B. ACAR
Ayşe Nur ÖZDEMİR
Seda ÇETİN

ULUSLARARASI
SÖZ, SANAT, SAĞLIK
SEMPOZYUMU
21-23 Ekim 2015 / Edirne
BİLDİRİLER

Editörler

Yüksel TOPALOĞLU
Barış B. ACAR
Ayşe Nur ÖZDEMİR
Seda ÇETİN

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ

TRAKYA
ÜNİVERSİTESİ

Trakya Üniversitesi Rektörlüğü
Balkan Yerleşkesi / EDİRNE
Telefon : +90 (284) 236 49 81
Faks : +90 (284) 223 42 03
E-Posta : basin@trakya.edu.tr

Trakya Üniversitesi Yayın No: 178

ULUSLARARASI SÖZ, SANAT, SAĞLIK SEMPOZYUMU

21-23 Ekim 2015 / Edirne

BİLDİRİLER

Editörler

Yüksel TOPALOĞLU
Barış B. ACAR
Ayşe Nur ÖZDEMİR
Seda ÇETİN

Baskı Hazırlık

DBY Ajans

Kapak Tasarım

Emre GÜNGÖR

Baskı-Cilt

Şenyıldız Yay. Matbaacılık Ltd. Şti.
Gümüşsuyu Cad. Işık Sanayi Sitesi No: 19/102
Topkapı / İstanbul Tel: +90 212 483 47 91
Sertifika No: 11964

1. Baskı: Temmuz 2016

ISBN: 978-975-374-200-9
T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Sertifika No: 27408

©Bütün yayın hakları "Trakya Üniversitesi"ne aittir. Kaynak gösterilerek tanıtım amacıyla ve araştırma için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir şekilde kopya edilemez, elektronik ve mekanik yolla çoğaltılamaz ve dağıtılamaz.

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI

Library Cataloging-in-Publication Data (CIP)
Uluslararası Söz, Sanat, Sağlık Sempozyumu
21-23 Ekim 2015 / Edirne Bildiriler,
Editörler: Yüksel TOPALOĞLU, Barış B. ACAR,
Ayşe Nur ÖZDEMİR, Seda ÇETİN
ISBN: 978-975-374-200-9
16,0 x 23,5 cm, xvi + 592 = 608 sayfa
1- Söz, Sanat, Sağlık 2- Edirne 3- Bildiriler

ULUSLARARASI SÖZ, SANAT, SAĞLIK SEMPOZYUMU

21-23 Ekim 2015 / Edirne

BİLDİRİLER

SEMPOZYUM ONURSAL BAŞKANLARI

Prof.Dr. Yener YÖRÜK

Trakya Üniversitesi Rektörü

Prof. Dr. Margarita Georgieva

Şumnu Üniversitesi Rektörü

Prof. Dr. Zapryan Kozlucov

Plovdiv Üniversitesi Rektörü

Prof. Dr. Ivan Vashin

Stara Zagora Trakya Üniversitesi Rektörü

DÜZENLEME KURULU

Prof. Dr. Ahmet Günşen

Trakya Üniversitesi – Türkiye

Prof. Dr. Tatyana Ivanova Çalıkova

Şumnu Üniversitesi - Bulgaristan

Doç. Dr. Jivko Ivanov

Plovdiv Üniversitesi – Bulgaristan

Doç. Dr. Krasimira Mutafçieva

Stara Zagora Trakya Üniversitesi - Bulgaristan

Doç. Dr. Yüksel Topaloğlu

Trakya Üniversitesi – Türkiye

Doç. Dr. Anna Tolekova

Stara Zagora Üniversitesi – Bulgaristan

SEKRETERYA

Doç. Dr. Yüksel Topaloğlu

Yrd. Doç. Dr. Harun Bekir

Yrd. Doç. Dr. Vejdi Mehmed Hasan

Arş. Gör. Barış Berhem Acar

Arş. Gör. Esra Nur Acar

Arş. Gör. Serkan Cömertel

Arş. Gör. Seda Çetin

Arş. Gör. Zeynep Duymaz

Arş. Gör. Ayşe Nur Özdemir

Arş. Gör. Soner Tursun

Nebi Eren Bayramoğlu

Derya Bedir

Kübra Çetinkaya

Serhat Kahraman

Elif Ruşiti

Elif Işıktekin

Geleneğin İzinde Kültür Değişimleri ve Dönüşimleri: Mezuniyet Kınası Örneği

Aysun DURSUN^[1]

ÖZ: İnsan yaşamının önemli aşamalarından biri olan evlilik, halk kültürünün canlı bir şekilde yaşatıldığı pek çok geleneği kapsar. Evlenme ile ilgili gelenekler kuşaktan kuşağa yapılagelen bazı inanışlar ve pratikler çerçevesinde şekillenir. Evlilik törenlerinin önemli aşamalarından biri de kına geceleridir. Türk halk kültüründe kına genellikle üç şey için yakılır. Bunlardan ilki Allah yoluna kurban edildiği için kesilecek kurbanı yakılan kına, ikincisi gerektiğinde vatana kurban olması için askere giden delikanlıya yakılan kına ve üçüncüsü de geline yakılan kınadır. Geline yakılan bu kına ise kız evinin, kızlarını baba ocağından başka bir eve göndererek, kocasına ve yeni evine kurban ettiği anlamını taşır. Çağımızda bu geleneğe *mezuniyet kınası* eklenmiştir. Mezuniyet kınası, yükseköğretimden mezun olacak kız öğrencilerin kendi aralarında düzenledikleri eğlencedir. Bu eğlence kına gecesi pratiklerinin tamamının yer aldığı söylenebilir. Çalışmada, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi 2014-2015 eğitim-öğretim yılında mezun olacak 4. sınıf öğrencilerinden yapılan derlemeler ışığında birkaç yıllık geçmişe sahip olduğu düşünülen mezuniyet kınasının aşamaları, amacı, benimsenişi, sürdürülebilirliği tartışılacaktır. Türk kültüründe kına yakma geleneğinin izleri teknoloji çağında takip edilerek bu geleneğin kültürel değişim ve dönüşüm süreçleri işlevsellik bağlamında ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mezuniyet Kınası, Gelenek, Sözlü Kültür, Kültürel Değişim, İşlevsellik.

Changes and Transformations of the Culture on the Footsteps of Tradition: The Case of Graduation Henna Ceremony

ABSTRACT: Marriage, as one of the significant stages of human life, encompasses many traditions of folk culture applied vividly. Traditions about marriage are shaped in the framework of some beliefs and practices from generation to generation. One of the most significant stages of marriage is the henna ceremony. In Turkish folk culture, henna dye is applied in three particular circumstances in general. The first of these is the henna dye of the sacrificial animal (mostly a ram or a goat) as it is sacrificed on behalf of worship for God; and the second one is the one applied to the young soldiers so that, when needed, they are sacrificed on behalf of homeland, and the third one is the henna dye of the bride. The henna dye applied to the bride means that the bride is sacrificed on behalf of her own family to the groom and her new house by delivering her to another house. In our modern age, as a newer form of henna ceremony for graduation was added to this tradition. Henna ceremony for graduation is an entertainment organized among college female students who will graduate. This entertainment basically involves all the henna ceremony practices. In the study, under the light of data gathered from the fourth year students who will graduate from Muğla Sıtkı Koçman University in 2014-2015 academic year, it is aimed to discuss the stages, the reason for its popularity, sustainability of the graduation henna ceremony that has several years of history. Following the traces of henna dye tradition in this modern technology era in Turkish culture, the cultural change and the transformation processes of this tradition will be discussed in the context of functionality.

Keywords: Graduation Henna Ceremony, Tradition, Oral Culture, Cultural Change, Functionality.

^[1] Yrd. Doç. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü. adursun@mu.edu.tr

Giriş

Mitoloji dünyasında, *mitolojik ana tipinin* simgelerinden olan ateş ve ocak, merkez ve birleştirici işleviyle temel rollerden birine sahiptir. Mitolojik Ana'nın adlarından biri kabul edilen Umay, annelerin ve çocukların hamisidir, aile ocağını korumakla yükümlüdür. Ateş ruhuna dua eden Şaman, Umay Ana'yı ateş ruhuyla birlikte hatırlar. Eski Türk tasavvuruna göre ateş, kadın şeklinde kabul edilip, *Od Ana* olarak adlandırılır (Bayat, 2007, II: 39, 72) ve kırmızı ile temsil edilir. Kırmızı, güneşin ve tüm savaş Tanrılarının rengidir. Eril hareket ilkesini, ateşi, hükümdarlığı, aşkı, hazı, gelin olma ve evlilikle ilgili birtakım hususları işaret eder (Çoruhlu, 2010: 208). Kınanın ele, ayağa vb. uygulandıktan sonra bıraktığı renk ateşin rengi olarak kabul edilen kırmızıdır.

Birey, mitlerle bağlantı kurduğu oranda soyuna, büyük insanlık ailesine katılır, atalarına, tanrılarına temas eder. Onlara kendilerini gözetme/esirgeme sorumluluklarını hatırlatırlar (Saydam, 2015: 66). Toplumda yeni kurulacak ocağın hamisi olarak kabul edilen gelin adayı, eline kına yakarak bu hamiliği kendi de kabul etmiş sayılır. Mezuniyet kinasında eline kına yakan genç kızlar, atalarına bu sorumluluğu hatırlatmaya devam eder ve toplumun içindeki saygın yerini korur.

Türk inanç sisteminde kına, adanmış olmanın işaretidir. İnanışa göre, o işareti taşıyan canlı, cansız varlıkların kutsallığına inanılır. Bu açıdan bakıldığında evliliğe adım atan gençlere, asker adaylarına ve kurban edilecek hayvanlara kına yakılması adanmışlığı ve kutsallığı simgeler. Yaşlıların saçlarına kına yakması âdeti, ahirete hazırlık, Allah'a kavuşma yoluna adanma anlamı taşır (Kalafat, 1999: 111-112). Taşeli yöresinde yaşlı hastaların ölmeden önce el ve ayaklarına kına yakılması, ölüye kına yakma uygulamaları eski inançların izleridir (Artun, 2005: 196). Kına yakılan gelinin başına al bir örtü örtülmesi, bu kutlu varlığı al basmasından korumak içindir. Düğünde kızın bir daha baba evine dönmemesi için ağıtlar yakılır, gelin ağlatılmaya çalışılır. Ağlamayan kızlar, ailesini kısa sürede unutacağı düşüncesiyle ayıplanır (Artun, 2005: 170-171, Koşay, 1944: 144). Kına yakılması bir anlamda kızın verdiği evlilik sözünün sembolik mührüdür.

İnsan yaşamının önemli aşamalarından biri olan evlilik, pek çok ritüeli ve geleneği içinde barındırır, yaşatır ve gelecek nesillere taşınmasını sağlar. Türk kültüründe kına gecesi geleneği, evlilik törenlerinin değişmez uygulamalarından kabul edilmektedir.

Düğünden bir gün önce kına gecesi yapılır. Kına gecesinde bütün kadınlar, yatsı vaktine kadar kız evinde toplanırlar. Güzel sesli bir kişi sözleri değişen, ezgisi hep aynı kalan bir türkü söyler. Oyuna önce görümce kalkar, sonra oğlan tarafı, kız tarafından genç kızlar, gelinler oyuna kalkar. Daha sonra ortaya üstünde mum yanan bir tepsi getirilir. Gelinin başı kırmızı duvakla örtülüdür. Gelin ağlatılmaya çalışılır, oynanır, eğlenilir (Boratav, 2013: 202-204). Bütün kadınların davetli olduğu kına gecesinde kına yaprakları tozunun su ile karıştırılmasıyla elde edilen kına, gelinin ellerine ve ayaklarına sürülür. Her değerli şey gibi kına da ertesi geceye kadar kapalı kalmak üzere, bir örtüyle kapatılır (Delaney, 2012: 154), korunmaya çalışılır.

Kına yakılırken gelin avucunu açmaz. Genellikle kayıvalide, kayıvalide hayatta değilse erkek evinden teyze, yenge gibi kadınlardan biri geline kına yakar, avucunu açması için para veya altın verir. Türkiye'nin pek çok şehrinde kına gecesinde gelinin avucuna sürülecek kınanın içine altın konur. Bu altının maddi değerinin yüksekliğinden gelinin ne kadar sevildiği ve önemsendiği sonucu çıkarılır. Bazı yörelerde kına yakıldıktan sonra misafirlere yemiş dağıtılır. Yemişler yendikten sonra davetliler düğün evinden ayrılırlar. Bütün davetliler, kapının önünde elinde teneke bir kutu taşıyan çocuğa uygun bir para verirler. Böylece düğün gecesinin masrafına misafirlere de ortak olurlar (Koşay, 1944: 149, 152-153).

Kına yakma geleneği, 1945 yılı öncesi Dobruca Türkleri ve Tatar Türklerinde de görülmüştür (Önal, 1998: 132). Anadolu'da yaşayan Varsak Türkmenlerinde, Cenup'ta Türkmen Oymakları arasında da yaygındır. Düğün töreninin gerçekleşeceği günün bir önceki gecesi kına yakma töreni

yapılır (Yalgın-Yalman, 1993: 268). Geline kına yakılır, birkaç kişi o gece gelinin yanında kalır (Gökbel, 2007: 126-128).

Çağımızda yukarıda ifade edilen gelin kınası ile büyük ölçüde benzerlik göstererek kına yakma geleneğine eklenen bir diğer uygulama “mezuniyet kınası”dır. W. Bascom’un *Folklorun Dört İşlevi* olarak tespit ettiği 1. Hoşça vakit geçirme, eğlenme-eğlendirme, 2. Değerlere, toplum kurallarına ve törelere destek verme, 3. Eğitim ve kültürün gelecek kuşaklara aktarılacak eğitilmesi, 4. Toplumsal ve kişisel baskılardan kurtulma (Bascom, 2005: 125-151, Çobanoğlu, 2005: 235-236) maddeleri dikkate alındığında mezuniyet kınası uygulamasının söz konusu olan birinci işlev başta olmak üzere diğer işlevlere de uygulama alanı sağlayabilecek nitelikte olduğunu söylemek mümkündür. Dolayısıyla mezuniyet kınası uygulamasının genç kuşaklar tarafından benimsenmesi ve sürdürülebilirliği ihtimali artmaktadır.

Mezuniyet kınasının geçmişi birkaç sene öncesiyle sınırlı gibi görünse de kendisinin de 1978 yılı mezunları arasında bulunduğu kaynak kişi S. Gönül, 1975 yılında Edirne Ticaret Lisesi’nde öğrenci olan genç kızların böyle bir eğlence düzenlediklerini, ellerine kına yaktıklarını, aralarından bir arkadaşlarının kendisinin önceden sahip olduğu kına elbisesini giydiğini, diğer kız öğrencilerin de başlarına yazma takarak eğlenceye katıldıklarını ve bu etkinliği “kına gecesi” olarak nitelendirdiklerini ifade etmiştir (KK3). Aynı liseden 1980 yılında mezun olan bir başka kaynak kişi S. Babacan ise, bu uygulamanın daha önce mezun olan öğrenciler arasında gerçekleştirildiğini bildiğini ancak kendi mezuniyetinde böyle bir uygulamanın devam ettirilmediği belirtmiştir (KK1).

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi 2014-2015 eğitim-öğretim yılında mezun olacak 4. sınıf öğrencilerinden yapılan derlemeler ışığında bu uygulamanın 2-3 yıl geriye götürülebildiği ortaya çıkmıştır. Kaynak kişilerden bazıları bu uygulamayla ilk kez, kaldıkları yurdun veya apartın bahçesinde karşılaşmışlardır.

B. Bolat, mezuniyet kınasıyla ilk olarak kendisi 2. sınıftayken karşılaştığını, o dönemde 4. sınıfta okuyan öğrencilerin yurdun bahçesindeki çardakta mezuniyet kınası yaptıklarını ve başlarına kırmızı taçlar taktıklarını belirterek, bu uygulamanın kına gecesinin mezuniyete uyarlanmış şekli olduğunu düşündüğünü ifade etmiştir (KK2). S. Kalafat, kendisinin 1. sınıfta olduğu 2011 yılında, yurttaki kızların toplandığını, kamelyaları balonlarla süslediklerini, başlarına kına gecesi için yapılmış özel tüllerden takmış olarak oynadıklarını anlatmıştır. Bu uygulamanın ne olduğunu ilk başta anlamadığını ancak sorduğunda *mezuniyet kınası* diye bir adet olduğunu söylediklerini ifade etmiştir (KK4). A. N. Kandemir, ilk defa üç yıl önce yurdun bahçesinde yapılan etkinliği görmüş ve gelecekte kendileri de mezun olurken bu eğlenceyi yapmayı istemiştir (KK6). Bu uygulamanın 2-3 yıldır yapıldığını ifade eden C. Kutlu, bazı sosyal medya hesapları aracılığıyla başka üniversitelerde de mezuniyet kınasının yapıldığını gördüğünü ancak bunların da 2-3 yıllık bir geçmişe sahip olduğunu belirtmiştir. Kendisinin doğrudan ilk defa 2 sene önce Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde okuyan arkadaşlarının daveti üzerine gittiği eğlencede mezuniyet kınasından haberdar olduğunu söylemiştir (KK8). Kaldığı apartın yanındaki apartta farklı bir etkinlik yapıldığını gören kaynak kişi G. Uygur da mezuniyet kınasından ilk defa 2 sene önce haberdar olduğunu, kızlar arasında elden ele kınanın gezdiğini, ilk olarak bunun ne olduğunu anlamadığını, biri nişanlanıyor, evleniyor, kına gecesine hazırlık yapılıyor diye düşündüğünü ifade etmiş, daha sonra ne olduğunu sorduğunda ise bunun *mezuniyet kınası* olduğunu öğrendiğini belirtmiştir (KK10). T. Yaşa, kına gecesi uygulamasını 1. sınıfın sonunda kamelyalarda kutlanırken duyduğunu, ilk aşamada bir kızın evlendiğini ve bunu arkadaşlarıyla yurttaki kutlamak istediğini düşündüğünü belirtmiştir (KK11).

Kaynak kişilerden E. Kalender, G. Korkmaz ve G. Sözlü ise bu uygulamadan ilk defa kendi mezuniyet kınaları hazırlığı esnasında haberdar olduklarını ifade etmişlerdir (KK5, KK7, KK9).

Fotoğraf 1-2: Ellerine Mezuniyet Kınası Yakmış Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Öğrencileri

Fotoğraf 3-4: Mezuniyet Kınası İçin Hazırlanmış Pastalar

Fotoğraf 5: Mezuniyet Kınasında Pasta Kesen, Başlarına Kırmızı Tüller Takmış Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Öğrencileri

Mezuniyet Kınasına Hazırlık

Haberleşme

Sosyal medya hesapları ve akıllı telefonlar vasıtasıyla kullanılan bazı uygulamalar üzerinden kurulan bir grupta mezuniyet kınasının ne zaman ve kimlerle yapılacağı gruptaki üyeler arasında kararlaştırılmış ve duyurulmuştur. Böylece hangi gün hangi saatte buluşulacağı belirlenmiştir. Bu grupların adı “Mezuniyet Kınası”, “Kınamızı Yakalım”, “Kına Kızları”, “Kızlar Kına Grubu” vb. şeklindedir (KK2, KK4, KK5, KK6, KK7, KK8, KK9, KK10, KK11).

Kına Alışverişi

Mezun olacak öğrenciler kına gecesindeki masraflar için aralarında bir miktar para toplamışlardır. Bu alışveriş için gönüllü olan kişiler tarafından başta kına olmak üzere kına için gerekli malzemeler, son dönemlerde düğünlerden önce yapılan gelin kınası için satılan kırmızı gül desenli mumlar, gelin adayı ve arkadaşlarının başlarına takılan kırmızı tüller, kartondan yapılmış konuşma balonları vb. mezuniyet kınasında kullanılmak üzere mezun olacak öğrenciler için satın alınmıştır (KK2, KK4, KK5, KK6, KK7, KK8, KK9, KK10, KK11).

Kına Gecesi

Sosyal medya hesapları ve akıllı telefonlar vasıtasıyla kullanılan bazı uygulamalar aracılığıyla belirlenen gün ve saatte buluşan öğrenciler, mezuniyet kınasını yine daha önceden kararlaştıkları şekilde gerçekleştirmektedirler. Mezuniyet kınası, genellikle öğrencilerin açık hava mekânlarını rahatlıkla kullanabilecekleri ve mezuniyetlerine yakın bir zamanda-yaklaşık 15 gün-1 ay kala-, Mayıs ayında yapılmaktadır.

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi 2014-2015 eğitim öğretim yılı mezunlarından S. Kalafat, hep beraber önceden konuşup anlaştıkları, açık havada eğlenebilecekleri güzel bir yere gittiklerini, mekânın önceden hazırlanmış olduğunu, kendilerinin de başlarına taçlarını taktıklarını, hep beraber oynayıp, fotoğraflar çekildiklerini ifade etmiştir. Ardından çalınan müziklerin ağırlaşmaya başladığını, arkadaşların birinin annesinin kınayı karıp hazırladığını, tek tek bütün kızların avuçlarının ortasına kına yakıp daha önceden aldıkları gül desenli mumları taktıklarını belirtmiştir. Kına yakılırken “yüksek yüksek tepelere” türküsünün çalındığını, ellerindeki mumları yaktıklarını ve o şekilde oynadıklarını, türküyü dinlerken “yüksek yüksek lisanslara tez yazmasınlar/annesinin birtanesini büte (bütünlemeye) bırakmasınlar” gibi eğlence amacıyla sözler yazdıklarını, toplanan parayla aldıkları pastayı kestiklerini, arkadaşlarına ikram ettiklerini, bir süre sonra, saat ilerledikçe herkesin yavaş yavaş ayrılarak evlerine gittiğini böylece kına gecesinin sona erdiğini anlatmıştır (KK4).

E. Kalender mezuniyet kınasının, gelin kınası formunda olduğunu, kına yakıldığını, arkadaşlarla hep beraber eğlenildiğini ifade etmiştir (KK5). A. N. Kandemir, mezuniyet kınasında bilinen kına türkülerinin söylendiğini ancak “yüksek yüksek tepelere” türküsünün “yüksek yüksek lisanslara öğrenci yollamasınlar/göndermesinler” şeklinde değiştirildiğini belirtmiştir (KK6).

C. Kutlu, mezuniyet töreninden önce bir kına gecesi düzenlediklerini ve bu uygulamanın iki aşamalı olduğunu ifade etmiştir. İlk olarak tatil amaçlı gittikleri otelde kına gecesi yaptıklarını, otelde gerçekleştirilen bu kutlama için otel görevlilerinin gerekli malzemeleri almış olduklarını, ancak oteldeki kına gecesine gelemeyen arkadaşlarıyla bir kez daha kına gecesi yapmak istediklerini, katılanlardan masraflar için belli bir miktar para topladıklarını belirtmiştir. Ayrıca kına gecesine üniversitede ders aldıkları bir hocalarını davet ettiklerini ve kına gecesine gelen hocalarının herkesin

avucuna tek tek kınayı yaktığını, kına gecesinin çok güzel bir uygulama olduğunu, çok eğlendiklerini ifade etmiştir (KK8).

Günümüzde pek çok çalışmaya düşünceleri ve kuramıyla katkıda bulunan C. G. Jung kişiliğe *psişe* adını verir. *Ortak bilinç dışı*, psişenin kısımlarından biridir. Jung'a göre ortak bilinç dışının kapsamını oluşturan unsurlara *arketip* denir. Kişiler ortak bilinç dışındaki arketiplerden doğrudan haberdar olamazlar. Bu arketipler anonim edebiyat ürünleri ve ritüellerde ortaya çıkar (Dökmen, 1983: 384-385). Üniversite yaşamı boyunca öğrencilere örnek olan, onları bilgiyle donatan derslerine giren hocalarıdır. Bu bağlamda öğrencilerin kınayı hazırlayacak veya ellerine yakacak kişi olarak hayatlarında belirleyici bir rol oynayan, toplumda saygın bir yeri olan, üniversite hocası veya arkadaşlarından birinin annesi gibi kişileri tercih etmeleri bizi *anne arketipine* götürebilir. Bilindiği üzere bu arketip, kahramanın yaşamı boyunca geçireceği aşamanın en belirgin kadın tipidir. Burada model olan annelik ve hocalık rolü sembolik olarak devreye girer. Böylece kına yakan kişi de öğrencilerin yaşamlarında geçireceği aşamaların en önemlilerinden birinde etkin bir rol oynamış olur.

Kaynak kişi G. Uygur, yapılan bu uygulamanın üniversite öğrencileri dışındaki insanlar için yabancı olduğunu, ne olduğunu anlayamayarak, bu nedir, biri mi evleniyor diye sorduklarını, kendilerinin de bunun *mezuniyet kınası* olduğunu söylediklerini ifade etmiştir (KK10).

T. Yaşa, son sınıfa geldiklerinde kız arkadaşlar arasında kına gecesi yapılması yönünde konuşmalar geçtiğini, okul bitmeye yaklaştıkça arkadaşlarından kına gecesi yapılması hususunda mesajlar aldığını ifade etmiştir. Kına gecesinden önce kızlar arasında büyük bir heyecanın var olduğunu, birkaç erkek haricinde ağırlıklı olarak kız arkadaşların bir araya geldiğini, kendi aralarında biraz sohbet ettikten sonra dans edip oynadıklarını, ardından arkadaşlarının önceden aldıkları kırmızı tülleri başlarına taktıklarını, hazırlanmış olan kınanın üzerinde mumlar olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte kına yakıldıktan sonra ellerine takmak üzere altında gül deseni olan, kırmızı kumaştan yapılmış birer mum verildiğini, büyük kına kâsesini alıp "yüksek yüksek tepelere" türküsünde dönmeye başladıklarını, kınaya katılan herkesin bu kına kâsesini diğer arkadaşına vererek ve dönerek bu ritüeli de gerçekleştirmiş olduğunu, kendisinin kına yakmak istemediği halde bütün arkadaşları kına yacınca bu gece için kına yaktığını ifade etmiştir (KK11).

Yukarıda ifade edilen bilgiler ışığında mezuniyet kınasına ait her aşamanın gelin kınası ile birbir örtüştüğü görülmektedir. Ellere takılan gül desenli mumların, Mitolojik Ana tipinin simgelerinden ateş ve ocak hamisini, kırmızı rengi hatırlattığı söylenebilir. Kullanılan malzemeler, kınanın hazırlanışı, yakılışı, söylenen türküler, kına gecesine hazırlık için gösterilen özen mezuniyet kınasının, gelin kınasının kültürel ayak izlerini takip ettiğini göstermektedir.

Kına Sonrası

Mitler, kültürlerin omurgası ve zihnidir. Bireyleri ve toplulukları anlamlı bütünlükler içinde tutan çerçeve ve eksen öykülerdir (Saydam, 2015: 52). Mitin temel teşkil ettiği bu öyküler yeni ritüeller aracılığıyla yeniden şekillendirilir, geleceğe aktarılması sağlanır. Kına gecesinin ardından çekilen fotoğrafların ve kına gecesine ilgili düşüncelerin daha önce kurulan sosyal medya hesaplarından ve akıllı telefonlar vasıtasıyla kullanılan bazı uygulamalardan paylaşılması bu kültürel alt yapının bir göstergesidir. Kaynak kişiler, mezuniyet kınasının ne sebeple başladığını tam olarak bilememelerine rağmen kendi düşüncelerini şöyle ifade etmişlerdir:

B. Bolat, insanların evlenirken bir yerden gidip, başka bir hayata atılmalarında olduğu gibi, mezuniyet kınasının da öğrencilik hayatının bitip başka bir hayata atılmayı belirttiğini ifade etmiştir (KK2).

S. Kalafat, aynı sınıftan olan kız arkadaşlarıyla mezun olmadan önce son kez birlik ve beraberliklerini sağlamak adına bir araya geldiklerini ve mezuniyet kınası düzenlediklerini söylemiştir (KK4).

E. Kalender mezuniyet kınasını son sene hem hoş bir anı olsun diye hem de yeni bir döneme atıldıkları için yaptıklarını, yeni gelinlerin evlilik öncesi ve sonrası dönemleri gibi kendilerinin de yeni bir hayata atılmalarını simgeleyen bir gece olduğunu belirtmiştir. Mezuniyet kınasının çok uzun süre devam edemeyeceğini düşünen E. Kalender, bu eğlencenin popüler kültüre bağlı olarak geliştiğini, sosyal medya hesapları aracılığıyla başka üniversitelerde de yapıldığını gördüğünü, bu durumun mezuniyet kınası yapma isteğini desteklediğini ancak 3-5 sene içinde popülerliğini kaybedebileceğini düşündüğünü ifade etmiştir (KK5).

A. N. Kandemir, mezun olduklarını belli etmek için kına yaptıklarını belirtmiştir. Kınadan sonra okulda erkek arkadaşlara *“Biz kına yaptık mezun olduğumuz belli, sizin mezun olduğunuz nereden belli”* diye şaka yaptıklarını dile getirmiştir. Sosyal medyada *“kına fotoğrafları”* adı altında bir hesap açtıklarını ve kına gecesiyle ilgili paylaşımlarını buradan yaptıklarını belirtmiştir. *“Garip değil mi biraz niye böyle bir şey yapıyorsunuz?”* diyenler olduğunu ancak mezun olduklarında kendilerinin de mezuniyet kınası yapmak isteyeceklerinden emin olduğunu ifade etmiştir. Bu düşüncesini de kına yakmanın gerekli olmadığını düşünen, buna rağmen mezuniyet kınasına katılan ve ellerine kına yakan arkadaşları vasıtasıyla desteklemektedir.

Sosyokültürel birlikteliğin ana izleği paylaşılan öykülerdir (Saydam, 2015: 49). Sosyal medya hesapları üzerinden yapılan paylaşımların bu etkinliğin sürdürülebilirliğine katkıda bulunduğunu ifade eden A. N. Kandemir, mezuniyet kınasının devam edeceğini düşünmektedir. Kına yakma gereksinimini ise arkadaşlarından ayrılma psikolojisiyle, pek çok arkadaşını bir daha göremeyecek olduğunu düşünüp arkadaşlarıyla unutulmaz bir anısı olmasını istediği şeklinde açıklamıştır (KK6).

G. Korkmaz, mezuniyet kınasını çok gerekli görmediğini, mezuniyette neden kına yakıldığını bilmediğini ancak kendisinin de diğer bölümlerden pek çok kişinin de kına yaptığını gördüğünü, bundan sonraki diğer sınıfların (2. ve 3. sınıftaki öğrencilerin) da zamanı gelince mezuniyet kınası yakacaklarını düşündüğünü belirtmiştir (KK7).

C. Kutlu, mezuniyet kınasının niye yapıldığını sorgulamadığını, nasıl ortaya çıktığını bilmediğini belirtmiştir. Ancak bu konuyu halasıyla konuştuğunda, halasının kendisine şakayla karışık *“Gelinler ellerine kına yakarlar tekrar aile evine dönmeyecekleri için, siz de üniversiteye tekrar dönme-yeceğiniz için mi kına yakıyorsunuz”* dediğini ifade etmiştir (KK8).

G. Sözlü, mezuniyet kınasının neden yakıldığını merak edip, kına ile ilgili ne düşünüyor diye internetten araştırdığını, bazı sitelerde neden kına yakılıyor, evleniliyor mu diye bu geleneğin eleştirildiğini gördüğünü, kendisinin de gerekli olup olmadığı hakkında düşündüğünü, bu etkinliği mezuniyet için abartılı bulduğunu, buna rağmen kendisinin de kına yaptığını belirtmiştir (KK9).

G. Uygur, mezuniyet kınasıyla ilk kez karşılaşmış arkadaşlarına *“Neden böyle bir şey yapıyorsunuz?”* diye sorduğunda *“İleride belki arkadaşlarımızla böyle bir ortamı yakalayamayacağız, farklı bir etkinlik olsun diye böyle bir şey başlattık”* şeklinde bir cevap aldığını dile getirmiştir. Kendisi bu etkinliği gördükten sonra Kötekli (Muğla) civarında birkaç yere yayıldığını, ardından kendilerinin de arkadaşlarıyla mezuniyet kınası yapmaya karar verdiklerini ifade etmiştir (KK10).

T. Yaşa, mezuniyet kınasının yakılma sebebini *“Hayırdır iş hayatına kurban olalım motifli bir şey mi acaba”* şeklinde düşündüğünü, mezuniyet kınası etkinliğinin, arkadaşları bir araya getirdiğini ve bu ortamın herkesi mutlu ettiğini belirtmiştir (KK11).

Mitlerin ritleri, ritlerin mitleri açıklayıcılığı ve anlamdıcılığı önemlidir. Ritlerin kolektifi bağladığını, birliklilik duygusunu karşılıklı kontrolle pekiştirdiğini unutmamak gerekir. Ritin doğa ile ilişkisi çok önemlidir. Ritte, doğanın geçişleri sembolize ve stilize edilir. Erişme (inisiyasyon) ritlerinde, ergenlikten erişkinliğe biyolojik geçişin yani bulûğın sosyokültürel karşılığı ifadesini bulur. İnsan bu geçişmeleri kendi eylemlerine dönüştürerek sahiplenmektedir. Böylece dönüşümün farkındalığı/bilinçliliği artırılır. Dönüşümün sahibi artık doğa değildir, kültürdür. Mitler ve ritler birbirini doğurur. Mitlerin hikâye ettiği, ritlerde uygulanır, sınanır, pekiştirilir, geliştirilir. Mit ritini doğurur (Saydam, 2015: 54, 64). Mezuniyet kınası düzenleyen genç kızların atalardan kalan öyküleri doğal gelişim süreçleri içinde ritüeller vasıtasıyla içselleştirdikleri, dönüşen kültürün bir parçası oldukları, benimsedikleri duygu ve düşünceleri mezuniyet kınası töreniyle deneyimledikleri söylenebilir.

Sonuç

Her birey, toplumun bir parçasıdır. Toplumsal yaşam, toplumsal gereksinimlere yanıt veren, bir alışkanlıklar sistemidir. Her an bir seçim zorunluluğu vardır, kurala uygun olan doğal olarak seçilir. Birey, hiçbir şekilde kendini toplumdan soyutlayamaz (Bergson, 2013: 8-9, 12-14, 17, Dursun, 2014: 1). Toplumla ait alışkanlıklar zamanla bir kural haline gelerek kendine örf ve âdetler içinde bir yer bulur. Kaynak kişilerden bazıları kına yakmayı çeşitli nedenlerle istemese de içinde buldukları ortam ve çevreye, uzun vadede topluma uyum sağlamayı tercih etmişlerdir. Geleneğe giden yolda zaman içinde kesintiye uğramış ancak günümüzde yeniden tespit etmiş olduğumuz bu uygulamanın benimsenme konusunda mezun olacak genç kızlar arasında genel bir kabule sahip olduğunu, sosyal medya araçlarının işlevsel kullanımıyla daha sonra mezun olacak öğrencilere taşınarak süreklilik arz etme yolunda önemli aşamalar kaydettiğini söylemek mümkündür.

C. G. Jung'un ortak bilinç dışı kuramı çerçevesinde ele alınabilecek *aşama arketipi*, kahramanın bulunduğu yerden ayrılması, belirli aşamalardan geçmesi ve bulunduğu yere dönmesini kapsar. Kişiliğin geçirdiği gelişmeleri simgeler (Dökmen, 1983: 385). Öğrencilerden derlenen bilgiler dik-kate alındığında bu arketip mezuniyet kınası için şu şekilde düşünülebilir:

Evden üniversiteye geliş

Diploma almak için çaba sarf etme (derslere çalışma, dersleri başarıma)

Diplomanın sembolik mührü olarak mezuniyet kınası düzenleme/kına yakma, diploma alarak eve dönüş veya yaşamın başka bir aşamasına geçiş (iş hayatına atılma/evlenme)

Mezuniyet kınasının, uzun çabalar sonucu okullarını bitiren, bir aşamadan başka bir aşamaya geçen öğrencilerin mezuniyetlerini kutladıkları bir eğlence, bir anlamda da bir çeşit geçiş dönemi ritüeli olabileceğini söylemek mümkündür. Bu kutlama, kına ile sembolik olarak mühürlenir. Eski dünya düzeninde evlenmeyle kendini gerçekleştirdiği kabul edilen genç kız, çağımızda yükseköğrenimini tamamlayarak kendini gerçekleştirmiş sayılır. Bilinen bir ritüele dayalı uygulama, yeni bir ortama bilinçaltında benzer duygu ve temennilerle taşınır. Yeni çağın iletişim araçları kullanılarak haberleşmenin sağlanması, mezuniyet kınasının ardından yapılan paylaşımların bu araçlarla takip edilebilmesi uygulamanın sürdürülebilmesine ve yaygınlık kazanmasına katkı sağlamaktadır.

Derlemelerin sonucunda öğrencilerin pek çoğunun bir ön kabulle mezuniyet kınasını yaktıkları belirlenmiştir. Arkadaşlarıyla uyum sağlama, sosyal medya hesapları üzerinden paylaşılan görüntülerden özenme, yükseköğrenim yaşamını beraber sürdürdükleri arkadaşlardan ayrılmaya bağlı olarak hoş bir anı oluşturma, eğlenme, bir arada olma gibi sebeplerin bu uygulamanın gerçekleştirilmesine katkıda bulunduğu görülmektedir.

Kına yakma geleneğinin son 2-3 yıldır mezuniyet töreniyle bütünleştirilmesi akla bu ritüelin bir geçmişi olup olmadığı sorusunu getirmektedir. Elde ettiğimiz bilgiler ışığında günümüzden yaklaşık 35-40 sene önce de mezuniyet kınasının varlığından söz edilebilmektedir. Bir şekilde kesintiye uğrayan uygulamanın, çağımızda canlanmasında sosyal medya hesaplarındaki paylaşımların etkisi yadsınamayacak düzeydedir. Öğrenciler, kendi dönemlerinden önceki arkadaşlarının ve hatta başka üniversitelerdeki arkadaşlarının paylaşımları vasıtasıyla bu eğlencenin yapılmasına özenmektedirler. Öğrencilerin sadece mezuniyet töreni/balosuyla yetinmeyip eğlencelerine kına yakma geleneğini dâhil etmeleri sözlü kültür izlerinin değişerek ve dönüşerek çağımızda da takip edilebilirliğinin en önemli göstergelerindendir. Ayrıca öğrenciler tarafından değiştirilen gelin kınası türkülerinin dizeleri vasıtasıyla zaman içinde kına türkülerine, mezuniyet kınası türkülerinin de eklenebileceği ön görülebilir.

Kaynak Kişiler

- KK1**-BABACAN, Sevgi, 1964 Keşan/Edirne doğumlu, lise mezunu, ev hanımı.
KK2-BOLAT, Berrak, 1993 Adana doğumlu, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü 2014-2015 yılı eğitim öğretim yılı mezunu.
KK3-GÖNÜL, Serpil, 1961 Keşan/Edirne doğumlu, lise mezunu, emekli.
KK4-KALAFAT, Sevde, 1993 Tokat doğumlu, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü 2014-2015 yılı eğitim öğretim yılı mezunu.
KK5-KALENDER, Emine, 1993 İzmir doğumlu, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü 2014-2015 yılı eğitim öğretim yılı mezunu.
KK6-KANDEMİR, Aslıhan Nur, 1993 Acıpayam/Denizli doğumlu, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü 2014-2015 yılı eğitim öğretim yılı mezunu.
KK7-KORKMAZ, Gamze, 1992 Aydın doğumlu, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü 2014-2015 yılı eğitim öğretim yılı mezunu.
KK8-KUTLU, Ceyda, 1992 Adana doğumlu, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü 2014-2015 yılı eğitim öğretim yılı mezunu.
KK9-SÖZLÜ, Gülşah, 1992 Antalya doğumlu, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü 2014-2015 yılı eğitim öğretim yılı mezunu.
KK10- UYGUR, Gözde, 1990 Ankara doğumlu, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü 2014-2015 yılı eğitim öğretim yılı mezunu.
KK11-YAŞA, Tuğçe, 1992 İzmir doğumlu, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü 2014-2015 yılı eğitim öğretim yılı mezunu.

KAYNAKÇA

- ARTUN, Erman, *Türk Halkbilimi*, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2005.
BASCOM, William R., "Folklorun Dört İşlevi", *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 2*, Çev.: Ferya Çalış, Yay. Haz. M. Öcal Oğuz-Selcan Gürçayır, Geleneksel Yayıncılık, Ankara, 2005, s. 125-151.
BAYAT, Fuzuli, *Türk Mitolojik Sistemi (Kutsal Dışı-Mitolojik Ana, Umay Paradigmasında İkel Mitolojik Kategoriler-İyeler ve Demonoloji)*, C. II, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2007.
BERGSON, Henri, *Ahlâkın ve Dinin İki Kaynağı*, Çev.: M. Mukadder Yakupoğlu, Doğu Batı Yay., Ankara, 2013.
BORATAV, Pertev Naili, *100 Soruda Türk Folkloru*, BilgeSu Yayınları, Ankara, 2013.
ÇOBANOĞLU, Özkul, *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2005.
ÇORUHLU, Yaşar, *Türk Mitolojisinin Ana Hatları*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2010.
DELANEY, Carol, *Tohum ve Toprak*, Çev.: Selda Somuncuoğlu-Aksu Bora, İletişim Yay., İstanbul, 2012.

- DÖKMEN, Üstün, “Pinokyo’nun Arketipler ve Anababa-Çocuk İlişkileri Açısından İncelenmesi”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, C. 16, Ankara, 1983, s. 381-395.
- DURSUN, Aysun, *Türk Halk Kültüründe Hukuk Kavramı*, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Muğla, 2014.
- GÖKBEL, Ahmet, *Anadolu’da Varsak Türkmenleri*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara, 2007.
- KALAFAT, Yaşar, *Doğu Anadolu’da Eski Türk İnançlarının İzleri*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1999.
- KOŞAY, Hamit Zübeyr, *Türkiye Türk Düğünleri Üzerine Mukayeseli Malzeme*, Maarif Matbaası, Ankara, 1944.
- ÖNAL, Mehmet Naci, *Romanya Dobruca Türkleri ve Mukayeseleriyle Doğum Evlenme ve Ölüm Âdetleri*, T. C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1998.
- SAYDAM, M. Bilgin, “Psikomitoloji: ‘Ara-da-lığın’ Bir Karmaşa Olarak İnşası”, *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, S. 71, 2015, s. 33-79.
- YALGIN-YALMAN, Ali Rıza, *Cenupta Türkmen Oymakları I-II*, Haz. Sabahat Emir, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1993.